

Udvarhelyszéki helyismereti évfordulók 2011. október–december

Október

6. – 80 éve hunyt el Kolozsváron **Boros Jenő** tanár, lelkész, egyházi író. Tordátfalván született 1894. január 2-án. A keresztúri és a kolozsvári unitárius gimnáziumban, majd Kolozsváron és Grazban járt egyetemre. 1919-től a keresztúri unitárius főgimnázium tanára, 1934–36 között igazgatója volt. Kívánsága szerint Keresztúron temették el.

8. – 95 évvel ezelőtt hunyt el Győrött **Vajda Emil** író (szül. Kv., 1858. június 18.). Bölcsészdoktor, konzervatóriumot végzett, 1882–97 között az udvarhelyi Állami Főreáliskola tanára. 1887-től a Székely Dalegylet karnagya, 1895-től a Székely-Udvarhely szerkesztője volt. Udvarhelyen megjelent kötetei: Daniel-Album (1892), A sz-udvarhelyi m. kir. állami főreáliskola története 1871–1893 (1892), EMKE-Album (1895).

9. – 215 éve született Égében **Lukács István** költő. Székelyudvarhelyen és Sárospatakon tanult, 1824-től a háromszéki Bodoson volt református lelkész, ott halt meg 1841. június 5-én. Versei, amelyek Berzsenyi és Csokonai hatását mutatják, kéziratos másolatban maradtak fenn.

15. – 90 éve halt meg **Daróczy János** történétíró, fordító (szül. Szudv., 1841.).

20. – 20 éve hunyt el **Szécsi András** festő Marosvásárhelyen. 1934. február 15-én született Bukarestben, a székelykeresztúri Unitárius Főgimnáziumban érettségizett, és a székelykeresztúri képzőben tanítói képesítést szerzett. A kolozsvári főiskola festészet szakára iratkozott be, onnan eltávolították. Keresztúron 1959-ben, Székelyudvarhelyen 1968-ban volt kiállítása. Székelykeresztúron utcát neveztek el róla.

23. – 120 éve született Mátisfalván **Palló Imre** Kossuth-díjas operaénekes (megh. Bp., 1978. jan. 25.). Az udvarhelyi Római Katolikus Gimnáziumban és a Református Kollégiumban tanult.

24. – 110 éve született Kolozsváron **Balázs Ferenc** író és költő, unitárius lelkész. Oxfordban és Berkeley-ben tanult, a székelykeresztúri unitárius főgimnázium felügyelője volt. Ő indította a Kévekötés c. ifjúsági lapot, gazdalanfolyamokat szerveztek a fiataloknak. 1930-tól Mészkon volt lelkész, itt fo-

gott hozzá falufejlesztéssel, szövetkezetesítéssel kapcsolatos tervei megvalósításához. 1937. május 22-én hunyt el Tordán. Közismert munkái: Bejárom a kerek világot (útleírás és önéletrajz), A rög alatt.

24. – 30 éve hunyt el Székelykeresztúron **Lőrinczi László** egyházi író, mezőgazdasági szakíró (szül. Felsőrákos, 1898. október 27.). Keresztúron érettségizett, az unitárius teológia elvégzése után Clevelandbe ment missziós szolgálatra. Megismerkedve Balázs Ferencel, hatására Amherst gazdasági egyetemén baromfitenyésztést, méhészetet és kertészetet tanult. Hazatérve Kiskadácsban volt lelkész 1927–40 között, a keresztúri gazdasági iskola előadója, az unitárius gimnázium vallás-tanára, 1941–48 között igazgatója volt. 1973-ig, nyugdíjba vonulásáig Ürmösön volt lelkész. Az ő nevéhez fűződik Románia első baromfitenyésztő szövetkezetének, az Avikultúrának megalapítása (1931). Első szakkönyvét saját költségén adta ki Keresztúron: A haszontyúk-tenyésztés mint mellékfoglalkozás (1931). Mások Balázs Ferencről c. kéziratát, illetve készülő, Az én Balázs Ferencem c. emlékezéseit elkobozták az állambiztonságiak.

26. – 85 éve született Székelyudvarhelyen **Lázár Éva** tanító, rádiós szerkesztő. 1958–85 között a marosvásárhelyi rádió bemondója, szerkesztő-riportere, a gyermekműsor vezetője volt.

26. – 80 éve született Máréfalván **Balázs Imre** képzőművész és műkritikus, az adományozott képeit szülőfaluja művelődési házában berendezett, róla elnevezett galériában lehet megtekinteni.

28. – 130 éve született Felsőboldogfalván **Ferenczy Gábor** tanító, tankönyvszerző (megh. Nyárádszentbenedek, 1967. ápr. 14.).

November

2. – 70 éve született Korondon **Ambrus Lajos** költő, író, a Hazanéző lap alapítója, főszerkesztője, a Firtos Művelődési Egylet elnöke, Udvarhelyszék kultúrájáért díjas (2010).

4. – 75 éve hunyt el **Spanyár Pál** festő (szül. Nyitra, 1874. jan. 24.). A székelyudvarhelyi Római Katolikus Gimnázium rajztanára volt. Lakását, ame-

lyet Spanyár-házként emlegetnek, az udvarhelyi múzeumra hagyta.

6. – 125 éve született dr. **Bányai János** geológus szakíró.

9. – 85 éve született Udvarhelyen **Bálint Jenő** orvos. A sepsiszentgyörgyi kórház főorvosa volt, több szakterületről közölt dolgozatot. Fafaragásait több városban kiállította.

9. – 60 éve született Farcádon **Sándor József** matematikus.

11. – 100 éve született Korondon **Lőrincz Márton** sportoló. Székelyudvarhelyen asztalosinasnak szegődött, majd Budapestre ment, birkózó lett. Országos bajnok volt mindkét birkózó nemben, szabadfogásban Európa-bajnok lett, veretlenül (1934). Az 1936-os berlini olimpián pedig kötöttfogásban lett első. Argentínában (Barilich) halt meg 1970-ben. Szülőfalujában róla elnevezett nemzetközi birkózóversenyeket tartanak 2000-től évente, 2002-ben jegyezték be a Lőrincz Márton Sportegyesületet, amely 2010-ben sportklubba alakult.

11. – 85 évvel ezelőtt hunyt el Székelyudvarhelyen **Bod Károly** közíró. Nyárádselyén született 1848. október 30-án; 1873-tól az udvarhelyi Református Kollégiumban tanított. Helyismereti jellegű tanulmányokat is közölt.

20. – 100 éve született Székelyudvarhelyen **Tittel Andor** pedagógiai író, 1936-tól a székelyudvarhelyi Római Katolikus Gimnázium, 1952–61 között pedig a tanítóképző tanára, majd igazgatója (megh. Mvhely., 1967. nov. 18.).

22. – 80 éve született Korondon **Lőrincz Lajos** koreográfus. Székelykeresztúron végezte a gimnáziumot, Marosvásárhelyen a Művészeti Líceumot. Székelyudvarhelyen táncgyűttest szervezett Kacsó Andrással; alapító tagja a Marosvásárhelyi Táncgyűttesnek. 1998-ban EMKE Életmű-díjat kapott.

22. – 55 éve halt meg **Bartha Károly** etnográfus, nyelvjáráskutató Debrecenben (szül. Szudv., 1889. július 11.).

24. – 140 éve született **id. Szemlér Ferenc** költő, műfordító Székesfehérváron. Brassóban volt tanár, Udvarhelyen 1904–17 között élt, aztán újból Brassóba költözött, ahol gimnáziumigazgató volt. Ott halt meg 1938. március 18-án. 1922-től az Erdélyi Magyar Dalosszövetség elnöke volt.

December

1. – 70 éve született **Molnos Lajos** költő Budapesten. Korondon, családja fa-

lujában nevelkedett, Székelyudvarhelyen érettségizett 1960-ban. A Hargita, az Igazság szerkesztője, az Utunk munkatársa, 1992-től a Tini-koktél és a Diákabrak alapító főszerkesztője.

3. – 180 éve született Kadicsfalván **Török Ferenc** egyházi író (megh. Szudv., 1804. június 20.). Székelyudvarhely jezsuita gimnáziumában tanult, 1751-ben lépett be a rendbe. Bölcsészeti és teológiai doktorátust szerzett, több városban tanított, majd a rend eltörlése után székelyudvarhelyi esperes, 1774–1804 között a Római Katolikus Gimnázium igazgatója volt. Nevéhez fűződik a plébániatemplom építése.

3. – 90 éve született Lisznyón **Dancsuly András** pedagógiai író. Székelykeresztúron végezte a tanítóképzőt; tanított is ott. Egyetemi tanulmányai után, 1954-ben a kolozsvári Tanártovábbképző Intézet megszervezője volt.

7. – 40 éve halt meg Kolozsváron **Kiss Elek** pedagógiai és teológiai író, műfordító, unitárius püspök. Nagymedésén született 1888. március 28-án. Székelykeresztúron, majd Kolozsváron tanult; a Ferenc József Tudományegyetem bölcsész-, nyelv- és történettudományi karának és az unitárius teológiának volt hallgatója, ott végzett 1913-ban. Két évet az oxfordi Manchester College-ben töltött, hazatérve 1915–21 között Kissolymoson volt lelkész. 1926-ig a kolozsvári unitárius teológiai akadémia tanára, dékánja, 1946. szeptember 15-től haláláig az unitáriusok püspöke volt. Számos egyházi lap szerkesztésében vett részt. Első kiadott munkái pedagógiai tárgyúak. Kiadta Bölöni Farkas Sándor Utazás Észak-Amerikában c. munkáját (Kv., 1935). A szülőfaluja és Gagy határában levő dombon építtetett nyaralót (Tanár házának nevezték), az emeleti rész deszkafalra festett olajképekkel volt díszítve. Ott szervezett nyári népünnepélyeket. Néhány éve lebontották a megrongált, közprédává vált emeletes épületet, helyébe jellegtelen vadászházat emeltek.

9. – 190 éve született Betlenfalván **Balássy Ferenc** történétíró, római katolikus lelkész (megh. 1896. október 4.); az MTA levelező tagja volt, és a Történelmi Társulat, az Erdélyi Múzeum Egyesület meg a Kemény Zsigmond Társaság is tagjává választotta.

10. – 60 éve született Székelyudvarhelyen **Pávai István** zenész, zenei szerkesztő. Családja Székelykeresztúron lakott; ott érettségizett, majd a kolozsvári főiskola muzikológus szakán szerzett diplomát. Zenei szakírá-

nyító volt a csíkszeredai Népi Alkotások Házánál (1976–80), a marosvásárhelyi Állami Székely Népi Együttes művészeti titkára (1981–89). A Csíkszeredában 1977-ben létrejött Barozda népzeneegyüttes alapító tagja és vezetője, a következő évben alapította a Kájoni régizene-együttest. 1981-től a marosvásárhelyi Ördögsekér táncegyüttes tagja. 1977-től vezető szerepe volt a táncházmozgalom beindításában, a találkozók szervezésében. 1980-ban a Régizene Fesztiválok kezdeményezője, szervezője, zenei szerkesztője volt. Önálló kötete: Az erdélyi és a moldvai magyarság népi tánczenéje (Bp., 1993). Erdélyi népzene gyűjtéséből több lemez jelent meg. 1994–98 között a budapesti Néprajzi Múzeum főmuzeológusa, 1999-től az MTA Zene tudományi Intézete Népzenei Archivumának vezetője, egyetemi tanár.

11. – 65 éve született Marosvásárhelyen **Zepezaner Jenő**, az udvarhelyi Haáz Rezső Múzeum nyugalmazott igazgatója. Helytörténettel és néprajzzal kapcsolatos írásokat is közöl.

12. – 75 éve született Zetelakán **Sándor Dénes** tanár. 1954-ben végezte a székelykeresztúri tanítóképzőt, öt év múlva a kolozsvári egyetemen magyar nyelv- és irodalom szakos diplomát szerzett; 1968–84 között magyar szakos tanfelügyelő volt Csíkszeredában; később is tevékenyen részt vett a szakmai továbbképzések szervezésében.

12. – 75 éve született Recsenyédn **Balácsi Dénes** tanár, unitárius lelkész, sajtómunkatárs, néprajzi gyűjtő. Vidé-

Lőrincz Márton

künkön Pálfalván, Bágyban tanított, majd unitárius lelkészként került a Nyikó menti Székelyszentmihályra, később Sárpatakon, Héjjasfalván tanított, 1966 óta a székelyszentléleki iskola tanára, a múzeumház alapítója. Több mint 700 értékes, napjainkban már fel nem lelhető néprajzi tárgy látható a gyűjteményben. Néprajzi, helyismereti gyűjtést folytat, tanulmányokat közöl. *Ne nézze senki a maga hasznát. (Szövetkezeti mozgalom a Kis- és Nagy-Homoród mentén* (Szudv., 1998) címen megjelent monográfiájában feldolgozta a Homoród menti szövetkezeti mozgalom múltját. Önálló munkái: *25 éves a székelyszentléleki tájház* (Szudv., 2002), *Székelyszentlélek 670 éve* (Székelyudvarhely, 2004), *Nyikómenti hármaskönyv. Tripartitum* (Szudv., 2006), *A keresztet... elvállalom. Dr. P. Benedek Fidél születésének 100. évfordulójára* (Szudv., 2007). Udvarhelyszék Kultúrájáért-díjas (2007).

13. – 105 éve halt meg Kolozsváron **Benczédi Gergely** tanár. 1839. március 29-én született Bencéden. Székelykeresztúron kezdte tanulmányait. 1864-ben a kolozsvári unitárius kollégium tanárává választották, és kétéves tanulmányútra küldték. A göttingai és a londoni egyetemeken vegytani, növény- és állattani előadásokat hallgatott. 1867–77 között intézete igazgatója volt. Az unitárius egyházközségekre és iskoláikra vonatkozó anyagot gyűjtött, dolgozott fel és közölt. Berde Mózes életrajza c. munkája 1901-ben jelent meg Budapesten.

24. – 160 éve született Csekefalván **Bodó Ádám** tanár, római katolikus egyházi író.

25. – 70 éve született Székelyudvarhelyen **Pongrácz P. Mária** író, újságíró, szerkesztő, műfordító. Regényei, novellái, tanulmányai jelentek meg önálló kötetekben; kortárs szerzőket fordít magyarról románra és románról magyarra.

26. – 170 éve született Homoródalmáson **Sándor János** költő, szakíró (megh. Kv., 1909. július 1.). Falujában, Keresztúron és Kolozsváron tanult, majd teológus volt. 1872-től a székelykeresztúri gimnázium tanára lett, 1877-től 30 éven át pedig igazgatója. Egyházi és nevelésügyi írásokat közölt, a Magyar Nyelvőrben a tájszólásról szóló tanulmányai jelentek meg. Megírta a székelykeresztúri gimnázium történetét.

*Összeállította
P. Buzogány Árpád*

1.

2.

3.

1. A Felső keresztfa a Hegyen (Vargyas útja feje, Lövéte)
2. Ladó Gábor fajaragó; 3. Török István keresztfája (Vargyas völgye, Lövéte)
Mihály János felvételei. Lásd cikkünket a 2. oldalon.